

Epistola ad Ephesios : [Bucerus, Martinus], [1527]

ETISTOLA D. PAVLI AD EPHESIOS, LVA rationem Christianismi breuiter iuxta et locuplete, ut nulla breuius simul et locu pletius explicat, uersa paulo liberius, ne peregrint idiotismi rudiores scripturarum offenderent, bona tamen fide, sententiis Apostoli appensis. In tundeï comuenarloPER MARTIRUH DVCERVMI,

ARGVMENTVM.

ILLVSTRIS SIMOET PIENTISSIMO PRINCipi. Fridericho, Schlesiorum et Ligniciae Duci etc. Martinus Bucerus salutem Christi precatur. P

Rouidentia Dei comparatum est, clarissime et religiosissime Princeps, ut quam docunque hactenus sincera Dei scientia in publicum prodierit, ilico et errorum uenti, undique ingruerint, qui si deturbare e medio illam nequirent, tantum pulueris tamen opinionum terrena resipientium, atque inde dissidiorum excitarint, ut per paucis, hoc est, electis
5 duntaxat, atque ex his multis nequaquam ἀνιδρωτι, illa rite conspecta fuerit. Visum namque Deo soli bono ac sapienti est, bonitatis ac uirtutis suae gloriam, contra luctantibus potestatibus aduersariis, et ex infirmitate suorum illustrem reddere. Hinc sanctis non cum sanguine et carne, humano scilicet hoste, sed ad uersus caelestes uersutias, mundi dominos, praeter bellum, quod caro ipsorum, aduersus spiritum citra inducias gerit, non
10 minus saeuum et atrox, quamanceps et periculosum, perpetuo depugnandum est. ueritate in furgunt et errores.

EPISTOLA.

Quapropter, si idem hodie, reuecta nobis Euangelii lampade, usu ueniat, ut immissis multiplicium haereseon, atque imposturarum turbinibus, mendacii author, qui dum atrium
15 suum humanis traditionibus satis munitum tranquille possedit, egit quietius, dum pellere rursus mundo illam nequit, obscurare tamen adeo conetur, ut a paucis plane agnosci, a nonnullis ne uideri quidem possit, par erit, ut memores, sic bonam dei uoluntatem decreuisse, atque quemad modum antea, ita modo quoque id ita temperaturam, ut inde cum uirtus tum bonitas sua clarior reddatur, boni consili um patris nostri super nos, ubique
20 quae saluti nobis sint pro spicientis, consulamus, et ex animo, etiam pro hac re grati as ipsi agamus. Et enim si recte rationem subduxerimus, haud parum, animos nostros confirmabit etiam, quod quam Eu angelii ueritatem profiteamur, princeps tenebrarum ad eun dem modum excipit, quo olim ab ipso seruatore, cuiusque Apo stolis praedicatam excepit.

25 Quam mox eni praeter grauissimas psecutionum procellas, innumeris insanorum dog-
matum fluctibus, quorum ab surditatem nescias, an uarietatem atque inter se pugnantiam
magis admireris, cymbam Euangelii ille quatiebat iactabatque. Idque haudquaquam sine
successu, quippe breui a Pau lo, quo nemo unquam maiore uel sedulitate, uel dexterita te,
30 Christum praedicauit, neque placere ad bonum omnibus quisquam magis studuit, ut qui
omnibus omnia fieret, ut uel aliquos lucraretur, omnes Asianos abalienauerat. Timotheo
siquidem suo sic quaestum legimus. Nosti hoc, quod auersati fuerint me omnes, qui
sunt in Asia, id est, indubie plurimi. successu contra Pauli Euangel. Satan saeuierit.
2 Thess Confirma re, non deii cere debet, quod Euangelion nostrum ua riis erroribus
oppugnatur.

MARTINI BVCERI

35 Vt autem obturbantibus uariis errorum sectis, animos nequaquam despondere, sed
assumere potius debemus, quod cum ita Domino uisum sit, oporteat, id non minus ad
promouendam nostram salutem, quam ipsius gloriam illu strandam facere, qui probatos
suos, inter huiusmodi turbines, et utiliter exercet, et magnifice prodit, ita conuenit
40 nihilominus illis pro uiribus spiritus, cuique diuinitus dona ti, obuiamire, dareque operam,
ut luce scripturarum, figmento rum humanae rationis tenebras, dispellamus, quod nos
qui Christi sumus deceat, haudquaquam minore studio, cum hoc nostrocipite colligere,
quam aduersarius soleat disper gere. Cumque ueterator iste, a contemplatione solis
diuinae bonitatis, unde omnis cum iustitia, tum salus certo gignitur, modis omnibus,
45 ad suspiciendum nihili, ac euanidum humanae industriae uirtutisq̃ splendorem, unde
nihil nisi fastidiosa hypocrisis, et certa pernitie indubitato nascitur, animos mortalium
detorquere conatur, nobis praecipue in hoc incumbendum est, ut fide Euangelii hominibus
oculi corroborentur, quouiuficos solis illis diuinae beneuolentiae radios, rite percipere
queant.

50 Quemadmodum enim Paulo benignitatem Dei omni studio attollenti, Satanae satel-
lites praedicando circumcisionem, Sabbathata et idgenus externa, ad quae hominum uires
possunt pertingere, negotium facescebant, sic postea adserentibus candem, sanctis Dei
confessoribus, et liberae electioni eius, bonitatisq̃ omnia accepta ferenti bus, hostis ille
ueritatis, similibus instructos armis suos ohiecit, qui libero arbitrio, nostrisq̃ operibus
55 nihil non studio obuiat dum errdri bus. Quib-armis super. orib saecu lis oppugnata sit
ueritas.

EPISTOLA

tribuerent. Donec Mahometh sua figmenta, operibus mixta legis, et nostri, sua iuncta
in speciem Euangelicis, orbi obtruscunt, eoque rem perduxerunt, ut nihil fere fidu tiae
60 in bonitatem Dei, omnis uero spes, in conficta ab hominibus opera, eaque nullam frugem
proximis adferentia, cuiusmodi bona opera Deus requirit, tantum non ab uniuerso mundo
collocaretur.

Podemconjmo, reddito dudut nobls Ellangelo, ex quo iam orbis discere incipit,
nos natura filios irae, et nihil bo ni a nobis uelcogitare posse, Dei autem, qui ante
65 conditum mundum nos sibi in filios elegit, gratuita beneuolentia spi£ ritum sanguine

CHRISTI promeritum donari, quo de ipsius bonitate, ut bene speramus, ita et studio ipsius, ad honesta sanctaque rapimur, praecipue autem, ut proximis commodemus, neque dubitamus, hac uelut arra obsignati in redemptionem, olim nos Christi beneficio, omnis peccati puros, et aeternae felicitatis plene compotes fore, salutis nostrae inimicus, 70
 rursum excitat, qui ad externa opera, ea que non solum infrugifera, sedet noxia, a fiducia benignitatis diuinae, acriore, quam ulli antea studio, reuocare laborant. Baptismum siquidem hi, imo rebaptismum supra quam dici queat, urgent, sed quo te ab omnibus, qui illum reiiciunt, quamlibet sanctis Christi membris separe, atque ne magistratui, quem et negant posse Christianumesse, iurando, et arma pro re publica sumendo obtempares, 75
 adstrin gas. Hi praedestinationis et electionis Dei certitudinem ridet, et in impletione legis, sed ad ipsorum interpretationem, saepe absurdam, ad quam uires quoque adesse doceat Euan gelionErrores quidam Catabaptista rum.

MARTINI SVCERI

omnibus hominibus adseruerant, spem figere docent Hinc beneuolentiae Dei praedicationem, hoc est, Euangelion, efficere blasphemant, ut homines a bonis operibus cessent, salutem a merito Christi frustra expectantes, cum tamen, nullum prorsus a nobis bonum opus sieri possit, nisi id sensus amorq bonitatis Dei gignat. Sed non hic tantum nobis isti impingunt, quod ipsi peccant. Pecc. tum ipsi falsam et euanidam opinionem faciunt, quia non sit creatura D E I coque olim etiam prorsus euant turum, tumque saluos 80
 fore, et daemones et impios uni uersos, quem hoc figmentum, qui id receperit, non reddat socordem, bonorumque operum negligentem, cum etiam impio sibi, aditum ad beatem uitam fore, et si pau serius putet? 85

Istis profecto usu uenit, quod et Iudaeis, mundique sapi entibus olim. Suam quaerunt istitiam statuere, igitur DE iustitiae quae per fidem est, subdi nequeunt, et indulgentes 90
 fidentesque ingeniis suis, sapientes esse uolunt, ideo plus nimio stulti fiunt. Verum dum insolentem prae se graut tatem, rerumque uitae praesentis contemptum, praeser tim apud cos, qui fermentum eorum nondum recaepe runt, prae se ferunt, minime paucis, quibus zelus aliquis est, sed scientia carens, imponunt. Nam ingeniun numanum praecipue admirari solet, quicquid a uulgan ratione uiuendi abhorret, etiamsi ne pilum quidem 95
 bo nae frugis adferat, qua certe occasione, Romanenses ab dicantes connubium, et Mahomethani uinum, et Me nachi usum carniun, ac rerum quarundam aliarum, it a tibus mui do solcat impont.

EPISTOLA.

quarum tamen usu ut nulla est impuritas, ita nulla in absti nentia earum sanctitas, 100
 totum fere mundum dementarunt. Porro ut istorum impostura serpat, non paruun mo mentum adfert, eorumqui CHRIS T Iesseuolunt infirmitas ne dicam, an socordia et detestanda leuitas. Dum enim simpliciores, nondum scilicet a spiritu intus satis roborati, uident tam imparem doctrina Euangelica uitam apud eos, qui illam profitentur, minimo nego tio ab iis, qui speciem aliquam eius prae se ferunt, persuadentur, non esse eam 105
 uere Euangelicam doctrinam, quam illi praedicant. Vae igitur nobis, si blasphemandi doctrinam CHRISTI, et offensionis pusillorumoc casionem dederimus.

Praeter hos, sunt et ex iis, qui Euangelii purissimi in dices sibi uideri uolunt, neq
sane uulgariter in prouenire do illo, sudarunt, qui nescio qua animis ipsorum obfusa, con-
tentionis et φιλαυτίας incertum, an stuporis et ignorantiae nubecula, Sacramentis, quae
110 symbola sum Christianorum, et externo uerbo, ea tribuunt, unde di uinae beneuolentiae,
uirtutisque claritas non parum obscuratur. Vehicula enim illa faciunt, spiritus sancti,
et fidei, cum haec donet sola bonitas Dei, impetrata morte CHRI STI. Hi ex eadem
cognitionis gratiae Dei angustia, et sanctorum salutem aeternam negant, dum hic, qui
Christouere crediderint, rursum posse excidere, non tam inconsiderate, quam periculose
115 affirmant. Quae enim fides, quae se dubitet habere repositam sibi penes Deum uitam
aeternam, hoc est, esse filium atque haeredem Dei ?am is et exter io uerbo quidam ni-
nium tribuunt

MARTINI BVCKERI

DE V Suis, pro fide ipsorum facit.
120 Proinde cum tam multis errorum nubibus Christi 4 uerfarius, contra restitutam
nobis illius lucem Euange licam, perstrenue adhuc pugnet, nouosque cottidie excitet,
abusus et sanctorum ignorantia et infirmitate, sit denique eius in omnibus idem conatus,
nimirum, ut opera manuum suarum homines adorent, et non ut deploratos peccatores,
diuinae bencuolentiae, sanguinique CHRISTI curandos plena fide sese contradant, debent
125 profecto, quibus Christi gloria, electorumque salus chara existit, nihil uicissimomittere,
quoregniC HRI ST I Euangelion, et bonitatis D E I praedicatio, quam in primis uniucrsa
scriptura ubiq in culcat, orbis magis ac magis agnoscat. Vere enim sordebunt nobis
nostra, ubi diuinae bonitatis gustum recte percaeperimus, neque cessabimus tum a bonis
operibus, sed gnauiter demum illis incumbemus, toti scilicet eo rapti, ut gratificaripatri
130 nostro studeamus.

Cum uero Paulus in praedicanda D E I praedestinatione, electione, amplissimaque in
nos bonitate et efficacia sanguinis CHRISTI, hoc est, in annunciando syncero Euangelio,
docendaque doctrina certae salutis, ita excelluerit, ut non paruo interuallo, alios sacros
scriptores post se reliquerit, praesertim si lucem, et copiam spectes, optandum est, ut
135 illius Epistolae quam familiarissimae Christianis omnibus reddantur. Qui sane eas recte
teneret, cum sibi tum aliis, quoslibet facile errores auerteret. clarius et copiosius Eu-
angelion prae dicauit.

EPISTOLA.

Equidem igitur ut huc fratribus scripturarum rudioribus adiutor essem, quibus et
140 V. Fabus Capito paratis nuper in Hoseam haudquaquam uulgaribus commentariis, et
MCellarius opere, de Operibus Dei in quo diuina bonitas magnifice praedicatur, pluri-
mum consuluerunt, Epistolam illius ad Ephesios, hisce diebus enarrandam mihi desumad
Ephespsi* Visumenim mihi est, doctrinam Christi, breuius scribere iuxta et lucu-
lenter, atque copiose adeo complexa esse, ut pturae conhis nominibus, nullam aliam
145 ei praeferendam existimem, totiusque pendium. sacrae scientiae, compendium recte
habendum censeam.

Docet quidem fusius etscripturis communitius, ea quae Romams scripta extat, omnem carnem peccato obnoxiam, a lege non esse nisi peccati cognitionem, non iustitiam, a gra tia Dei, et merito Christi hanc prouenire, omnia ab electione libera Dei pendere, abnegatione nostri, et dilcctio ne proximi Deo gratificandum, magistratui parendum, offendicula fratrum cauenda, eandem esse Gentium et Iudaeorum redemptionem, sedhaec nostra, de his omnibus, et breuius, et ut uidetur luce maiore disserit, tum maiestatem Christi Paulo magnificentius praedicat, et de uitae Christianae officiis disputat distinctius, et admodum locuplete.

Hanc ergo quam uel solam, si recte intelligatur, satis esse puto, et ad gratiam Christi commendandam, et uitam quam pientissime instituendam, tum errores quosque contra Praestiteuincendos, uerti primum, paulo liberius, ne idiotismi par rat sacra liſ tim Ebraei, partim peculiariter Paulini, rudioribus neberius uer bulam aliquam offunderent. Optarim enimut dum extat teread Ephes totius scri pturae compendium. Quae Epi stola ad Romcon tincat. Praestiterat sacrali breius uer tere.

M. BVCERI

Atrunque instiumentum sua lingua, et gralla Deo, multi sunt hodie, qui eas linguas calleant, ut ad fontes semper redire liceat, si quid interpretes, parum assequerentur, ea libertas in uertendis sacris adhiberetur, quam sibi fidi in terpretes permittunt in prophanis. Qui enim dices in lin guam aliquamuersum, quod in ea non dum propter alterius linguae ex qua uersum est idiotismos, potest intelligis? Scio religionem hanc interpretum, maiestati scripturarum tributam, sed ut dixi autographa spiritus extant, ad quae semper potest corrigi, sicubi interpretes dormitent, quarc mihi praestare uidetur, dum ersionibus iis consuli debet, qui sacras linguas Ebraeam et Graecam ignorant, neque sacrorum scriptorum schematis assueti sunt, ut quam familiarissime et planissime etiam sacra tranfferrentur. Id igitur pro mea tenuitate in hac Epistola dedi operam, quid assecutus sim alii iudicent. Si cui uidear alicubi magis paraphrasten egisse quam interpretem, is si libet ita quoque me nomet, uideor mihi tamem nihil a mente Pauli alienum assuisse. Adieci deinde et commentarium, quo singula Epistolae huius pro uirili explicare iis, qui in Pau Linis literis nondum exerciti sunt, et quidem omnia simplissime sum annisus, ut successerit fratru esto iuditium.

Quicquid hoc operis est, tibi clarissime princeps dedi care decreui, qui tanta sedulitate, regnum Christi, synceramque ueritatis cognitionem plantare apud tuos studes, con uocatis undique uiris pie doctis, comtempto et nequaquam uulgari in quod tuam dignitatem et opes adducis pericu lo, et sumptu, quem huius caussa haudquaquam medioliberius uer sa sit EpistolaInstitutum imitabile principis Schlesiorum.

EPISTOLA.

crem facere incoepisti. Cui siquidem principum rectius sa crorum conmentarii inscribantur, quam ei qui sacrorum scientiam suo locohabet, digneque colit? Inter quos admodum paucos tua celsitudo praeclare fulget, quae cum syn ceriore pietatis doctrina, et linguarum studia, sine quibus nulla solida eruditio constat, suis coniungi curat. Neque pa rum uero huc audaciae me prouocauit, quod sciam, te cam Christi cognitionem

nactum, quam haec Pauli Epistola, ut et reliquae omnes, tradit, cui nihil adhaereat adhuc, fermenti commentorum rationis humanae, quae dixerit uale mundi elementis, confiteatur
 190 plantantem et rigantem nihil esse, ne quid nostris operibus arrogemus, sacrum tamen habeat externum quoque Euangelii, exhortationisque in Domino, usum, et si uehiculum spiritus inde nullum faciat, de quare Caspar Schuenffeldius tuus, pro eximia sua reuelatione, praeclare scripsit, neque sacramenta contemnat, sed suoloco, pro symbolis scilicet externae communionis inter Christianos et instituendae et alendae, habeat.
 195 Hanc nostram itaque qualemcunque operam celsitudo tua sibi incupatam, eo animo excipiat, quo quemlibet ad pro mouendam Christi gloriam in quouis conatum solet, hoc est, iucundo et fauenti, quodque coepit, post doctrinam Christi synceram, et nullis humanis figmentis fermentatam, pergat curare, ut linguas et aliae frugis artes, iuuentus eius doceatur, neque audiat non tam regillosos ut uideri uolunt, quam fastidiosos quosdam,
 200 qui haec sancta Dei dona contemnunt, a spiritu uolentes omnia discere, cum quo haud perinde magnam familiaritatem habent, qui profecto diprincipis huius religionis contemptores bonarum artium et linguarum.

M. BVCKERI

gni essent, ut et uentri suocibum, item ab illo per miraculum cogerentur expectare,
 205 donec discerent, non minus ad sanctam eruditionem, nostram operam adhibendam, quam quam omnia bona ueraque doceat solus spiritus Dei, quam ut corpori parentur alimenta, quod et ipsum sola uirtus Dei sustentat. Etenim dum rectis iudiciis plurimi pollebunt, et minus loci inueniet impostura, et amplior in rebus singulis bonitatis Dei admiratio atque cognitio, plurimum ad pietatem promouebit.
 210 dapuanne duj pimeia uenapaeuta, taujair ctum et laudatum Cel. tuae institutum, uelint aemulari, sic declaraturi agnoscere se, a Domino ipsius plebi. praefectos, quorum primum studium esse debeat, ut illa bonitatem Dei sui agnoscat, et ad uoluntatem ipsius sua uniuersa comparet. Nam haud uulgaris Dei ira existit, ut quosdam omnium cura plus quam pietatis, apud suos excolenda sollicitet, et nullorum sumptuum plus pigeat, quam
 215 qui in optima studia fiunt. Dominus qui omnium principum corda in sua manu habet, dirigat ea, ut rite ipsum agnoscant et colant, quo placidam ubique et quietam uitam electi degant, cum pietate et honestate. Is et sanctos C.T. conatus secundet, eamque cum liberis, et omni ditione seruet, bonisque omnibus exornet. Illi sit gloria in saecula omnia, Amen Argentorati pridie Calend. Septembris Anno Christi M. D. XXVII.

IN EPISTOLAM D. PAVLI AD EPHE. sios Argumentum. P

phesi, quae Asiae minoris metropolis fuit, et Dianae multimammiae studiosissima
 220 cultrix, triennio Paulus Christum praedicauerat, et non contemnendum populum cum ex urbe, tum tota Asia fuerat lucratus. Ita ut quidam qui curiosas artes sectati fuerant, recepto Euangelio, comportatos libros suos, coram omnibus ad testandam resipiscen-
 225 supputatore Budaeo quinque milia Coronatorum ualeat. Indicibili siquidem studio, atque constantia, in hoc incubuerat, ut annuntiaret quae in rem illorum essent, et omne Dei consilium ipsis aperiret, doceretque; et publice et per singulas domos populus apud Ephesum effecere

M. BV CERI

230 nitentiam ac fidem, quae est erga Dominum nostrum IESVM Christum, denique et
moneret cum lachrymis unum quemque die et nocte. Ad haec ne sua uideretur quaerere,
cum suis, tum eorum qui secum erant necessitatibus, suae ipsius manus suppeditauerant.
Dominus quoque sermonem eius cum miris uirtutibus confirmauerat, nam et suorum eius,
et semicinctis, super infirmos delatis, morbi recedebant, malique spiritus egrediebantur,
235 tum incomparabili spiritus fortitudine reddiderat illustrem, supra modum enim in hac
urbe afflictus fuerat, et Domini tamen consolatione superior semper euaserat.

Cum itaque eximie charos Ephesios haberet, ut apud quos non uulgari successu
regnum Christi instituisset, primum Timotheum praecipuum collegam remanere apud
eos, ut a se plantata rigaret, uoluit, deinde Hierosolyma petens, cum sciret in eas regiones
240 se non reditum, euocatos e Mileto Ephesiorum praesbyteros, persancte monuit, ut
sibi, et cuncto gregi attenderent, ne quid incommodi a subingressuris lupis, quos graues
futuros illis prae dicebat, Ecclesia eorum perciperet. Hinc postremo et ex uinculis,
quibus Romae detinebatur, hanc Epistolam ad eos scripsit, qua uelut in compendium,
omni Christianismi ratione contracta, eos in instituto confirmaret, atque proueheret.

245 Proinde mira et luce et breuitate de singulis, quae Christianos scire refert, in ea
monuit. Vt omnis mortaliu tam iustitia, quam salus a libera Dei praedestinatione et fuerit
pro Ephesiis sollicitus

EPISTOLA

electione pendeat, et per Christum, per quem omnia instauranda sunt, in caelo et
250 in terra, quique super omnia exaltatus, omnium potestate pollet, in electis tam ex
Gentibus quam Iudaeis perficiatur, ad hoc ut Deus in nobis glorificetur. Vt natura
perditi uniuersi sumus, aequae Iudaei ac Gentes, et gratuita Dei beneuolentia seruemur,
quot quot seruiamur, reconditi scilicet in Christo, ad bona opera, qui ex Adam nati, tantum
mala operari possumus. Vt denique Christus morte sua legem caeremoniarum, ob quam
255 Iudaei gentes aspernabantur, abrogarit, et donatas sui cognitione gentes, cum Iudaeis
in se, in unum hominem coagmentarit, qui cotidie incrementa pietatis accipiens, in
templum sanctum Domino cresceret.

Horum miris affectibus, et magna perspicuitate, per duo priora capita admonuit,
simul et gratias pro illis agit, precarique se pro ipsis memorauit, ut in cognitione horum
260 proficerent, quo agnoscerent, ad quantam spem uocati essent, quanta sit gloria haereditatis
quam expectarent, quam ; praecellens uirtus qua niterentur, qua utique Christus
a mortuis est excitatus, et super omnia ad dexteram patris euectus. In tertio Capite
eadem illis precatur, et simul meminit muneris sui, qui peculiariter fuerit ad Euangelizan-
dum gentibus delegatus, utque aperiret, quod mysterium a saeculis etiam ipsis Angelis
265 absconditum fuerat. Denique hortatur, ne ob suas afflictiones, quas ipsorum causa
ferat, frangantur, sed magis roborato interno homine, bonitatem Dei quam amplissime
cognoscant. . primum et secundum Cap. tertium.

ARGVMENTVM.

Deinde quarto Capite, et bona parte quinti, ad studium dilectionis ueramque animorum unitatem, tum et depositionem ueteris hominis cum coperibus suis, multis argumentis hortatur, memorans, in hoc Christum imtio regni sui alios dedisse Apostolos, alios Prophetas etc. ut in cognitione Christi singuli confirmati, in unum hominem summa dilectione coalescerent, atque abdicatis carnis operibus, in omni iustitia et sanctitate Deum glorificarent. reliquam partem quinti, et bonam sexti, de peculiaribus officiis quibusdam, uxoribus scilicet, maritorum, filiorum, parentum, seruorum et dominorum, sancta praecepta tradit. Postremo armat eos contra uersutias caelestes, nempe potestates malorum spirituum, et ad instantem hortatur precationem, cum pro sanctis omnibus, tum et pro se ipso, quo digne Euangelico munere fungatur. Inde precatus pacem et beneuolentiam Dei, et ipsis et omnibus diligentibus Christum, Epistolam finit. Quae uero hoc argumentum de Ephesiis memorauit, legitur 1. Cor. 15. 2. Cor. 1. 1. Timoth. 1. Act. 19. et 20. ARGVMENTI finis. .quarta tum et quinta. Cap. sex.

AD I. PAVL. AD TIM.

D. PAVLI AD EPHESIOS Epistola P

Aulus ex uoluntate Dei legatus IESV Christi, sanctis qui sunt Ephesi, nempe fidem habentibus Christi IESV, beneuolentiam uobis et pacem, Dei patris et Domini nostri Iesu Christi precor.

Gratia sit et laus Deo patri Domini nostri IESV Christi, qui omni nos genere spiritualis beneficentiae, bonis nimirum caelestibus, affecit per Christum, quemadmodum per illum nos ante conditum mundum, in hoc elegit, ut simus sancti, et ipsius quoque iudicio inculpati, dilectioni scilicet proximorum dediti.

D. PAVLI AD EPHESIOS

Qui praedestinavit pridem nos, ut in filios sibi, per IESVM Christum, ex dignatione uoluntatis suae adoptaret, quo gloria beneuolentiae eius celebris in nobis esset, qua nos propter illum dilectum, dignatus est.

Per quem, satisfaciens pro nobis sanguine illius, habemus redemptionem, remissionem nimirum peccatorum. Idque ex amplissima beneuolentia eius, quam ubertim nobis impartiuit, donatis omni sapientia et prudentia, postquam uidelicet ex singulari dignatione notam fecit arcanam uoluntatem suam.

Qua proposuerat, dum ex certa rerum omnium et temporum dispensatione, statutum huius tempus appetisset, instaurare per illum, nempe Christum, uniuersa, per hunc inquam tam quae in caelo sunt, quam quae in terra.

Per quem et in sortem sanctorum asciti sumus, praeordinati iuxta propositum eius, qui cuncta ubique efficit, et beneuolum arbitrium eius, ut celebris in nobis reddatur gloria eius, qui in Christum spem nostram priores collocauimus, in quem et uestram collocastis, postquam sermonem ueritatis, Euangelion salutis uestrae, audiistis.

[p.3.]

[p.4.]

[p.5.]

[p.6.]

[p.7.]

305 Cui ut fidem habuistis, obsignati quoque estis spiritu sancto, qui promissus nobis fuerat, qui est arrabo hereditatis nostrae, quo fre

EPISTOLA.

ti, redemptionem, qua continget certa uitae possessio, indubitato expectemus. Idque ut gloria eius in nobis celebris reddatur.

Ea propter cum et ego audiuissem, qua uos in Dominum Iesum fide, quaque dilectione
310 in sanctos omnes estis praediti, non desino gratias pro uobis agere, memor uestri in precibus meis, ut Deus Domini nostri Iesu Christi, pater ille gloriosus, aspiret uobis sapientiam et reuelationem, ut ipsum cognoscatis, illuminatisque oculis mentis uestrae sciatis, quid ex uocatione uestra uobis sperandum sit, et quae opulentia sit gloriae hereditatis, quam donauit sanctis, quae denique praecellens uirtutis eius in nos credentes
315 magnitudo.

Quae in nobis declarabitur, iuxta efficaciam fortis roboris eius, quam efficaciam in Christo exhibuit, cum excitauit illum a mortuis, et ad dexteram suam collocauit in caelestibus, super omnem principatum et potestatem, et uirtutem, et dominationem, et quicquid omnino eximium siue in praesenti, siue in futuro saeculo celebratur, subiecitque
320 omnia pedibus eius, ipsumque dedit caput Ecclesiae super omnia, quae est corpus eius, et in qua cumulate exuberantem bonitatem suam declarat, qui illa perficit omnia in omnibus.

D. PAVLI AD EPHESIOS

Etuos, cum mortui eratis delictis et peccatis, in quibus uiuistis iuxta rationem uiuendi
mundi huius, secundum instinctum principis potestatis aerae, spiritum, qui agit modo
325 incredulos, inter quos et nos omnes aliquando uersabamur, indulgentes cupiditatibus naturae nostrae, et perficientes quae ferebat arbi trium carnis nostrae, et cogitationes, qui nimirum aequae ac alii, natura irae Dei, obnoxii eramus.

Deus autem diues misericordia, propter multam dilectionem qua nos dilexit, etiam mortuos delictis, conuiuificauit, una cum Christo (beneuolentia gratuita seruati estis) et
330 simul excitauit, atque simul collocauit in caelestibus, insitos Christo Iesu. Ut ostenderet saeculis futuris, excellentem beneuolentiae illius opulentiam, benignitate erga nos in Christo Iesu.

Beneuolentia gratuita seruati estis perfidem, idque non ex uobis, Dei donum est, non ex operibus ne quis gloriatur. Ipsius enim sumus figmentum, conditi in Christo Iesu, ad
335 bona opera, quae Deus praeparauit, ut in eis uersaremur.

Memores igitur estote, quod olim natura Gentes eratis, praepotio impuri uocati ab iis, qui circuncifi, circuncisione manu facta dicebantur, quod, inquam, tum sine Christo era

EPISTOLA.

ti, et abalienati a Re. Pubus Israelis, atque extra nei a foederibus, promissionem in se
continentibus, nullam spem habentes, et sine Deo ac plane impii habitati in mundo.

[p.90]

[p.91]

[p.92]

[p.1.]

[p.2.]

[p.3.]

[p.4.]

[p.11]

[p.50]

[p.60]

[p.70]

340 Nunc uero insiti Christo Iesu, qui longe eratis, facti estis prope, per sanguinem Christi. Ipse enim author est pacis nostrae, qui fecit ex utrisqueunū, sublato per sacrificium corporis sui interstitio maceriae, inimicitia, abolita indelege, mandata et decreta continente, ut duos sibiipsi conderet in unum nouum hominem, pacequefacta conglutinares duos, in unum corpus Deo per crucem, extincta in semetipso inimicitia.

345 Et adueniens Euangelizauit pacem uobis qui eratis longe, ut et iis qui prope fuerunt. Per ipsum enim utrique aditum habemus ad patrem, afflati eodem spiritu.

Proinde iam non estis hospites et aduene, sed conciuēs sanctis, atque domestici Dei, inae dificati fundamento, quo et Apostoli atque Prophetæ inaedificati sunt, existente summo angulari lapide Iesu Christo, per quem omne aedificium coagmentatum, exurgit

350 in templum sanctum Domino, perquem et uos coaedificamini in domicilium Dei, agente in uobis spiritu.

sti intelligam.

D. PAVLI AD EPHESIOS

Huius gratia ego Paulus uinctus sum Christi Iesu, pro uobis gentibus. Audistis siquidem dispensationem beneuolentiae Dei, quae mihi commissæ est erga uos. Per reuelationem enim notum mihi fecit arcanum, quemadmodum paucis ante scripsi, ex quibus cognoscere

355 potestis legentes, quid de arcano Christi intelligam.

Quod utiquealiis saeculis, non fuit hominibus reiectum, uti nunc sanctis Apostolis eius bus reiectum, uti nunc sanctis Apostolis ei et Prophetis per spiritum reiectum est, nempe quod gentes sint cohaeredes, et eiusdem corporis, atque participes promissionis eius, in Christo exhibitæ per Euangelion, cuius factus sum minister, iuxta donum beneuolentiae

360

Mihi inquam minori quolibet minimo Mihi inquam minori quolibet minimo omnium sanctorum, haebeneuolentia con tigit, ut inter gentes Euangelizarem, in perue stigabilem opulentiam Christi. Et illato lumine monstrarem omnibus, quae sit commu nio arcani a saeculis penes Deum, qui omnia

365 Vt nota modo fieret per Ecclesiam, prinVt nota modo fieret per Ecclesiam, principatibus et potestatibus caelestibus, multifa

EPISTOLA.

aeternum, quam exhibuit, in Christo Iesu Domino nostro.

Perquem confidentel agimus, et adituin habemus ex fiducia, quam suppeditat, qua erga ipsum sumus fide . Quareprecor, ne frangant uos afflictiones meae, quas pro uobis

370 sustineo, quando quidem haec uestra gloria est.

Huius causa flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis cognatio in caelis et in terra constat, ut det uobis secundum opulentam gloriam suam, uirtute corroborari per spiritum, ut bene habeat homo interior, et habitet Christus per fidem in cordibus uestris, sitque in uobis confirmata, probequefundata dilectio.

375 Vt ualcatis cum sanctis omnibus comprehendere, quae sit latitudo, et longitudo, profunditas et celsitudo, noscerequepraeeminentem cognitioni dilectionem Christi. Vt

[p.CAPVT III]
[p.Dei, datum mihi ex efficaci uirtute eius.]
[p.per Iesum Christum creauit, absconditi.]
[p.1.]

[p.12]
[p.5.]
[p.6.]
[p.7.]
[p.8.]
[p.9.]

bonitate Dei ad summum repleamini.

Potenti uero facere cumulate, secundum uir tutem in nobis efficacem, ultra omnia quae uel petimus, uel cognoscimus, illi sit gloria in Ecclesia per Christum Iesum, in omnes aetates saeculi saeculorum amen.

D. PAVLI AD EPHESIOS

[p.2.]

Adhortor igitur uos ego uinctus Domino, ut digne ambuletis uocatione, qua uocati estis, cum omni submissione et mansuetudine, cum longanimitate, tolerantes uos inuicem per dilectionem, studentes seruare unitatem spiritus, uinculo pacis.

[p.3.]

Vnum corpus entis, uno ipiritu uiuitis, quem admodum una spes est uocationis uestrae, qua uocati estis. Vnus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et pater omnium, qui omnibus praesidet, per omnia uirtutem suam exerit, in omnibus uobis agit.

[p.4.]

Vnicuique uero uestrum contigit beneuolentia, secundum modum, quo illam Christus impartit. Quare ille dicit: Cum ascendisset in altum, dedit dona hominibus. Hoc uero, ascendet, quid indicat, nisi quod descendit prius, in haec inferiora, in terram? Qui descendit, ipse est, qui et ascendit super omnes caelos, ut perficeret omnia.

Et hic dedit hos quidem Apostolos, alios uero Prophetas, alios uero Euangelistas, alios autem Pastores et Doctores, ad hoc ut sancti in starentur, et opus ministerii procedat, aedificumque corporis Christi incrementum accipi at, donec uniuersi occurrerimus inuicem eadem fide et cognitione filii Dei praediti, similes ui

EPISTOLA.

[p.1]

ro iam aucti roboris, assecuti modum integrae aetatis CHRISTI, ut non simus iam amplius pueri, quos uertat, et circum ferat, quilibet doctrinae uentus, ex impostura hominum, et uersutia, quibus error obtrudunt.

[p.r.]

[p.,]

[p.7.]

Silicet agamus dilectione, et diligamus, relaturi per omnia eum, qui caput est Christum. Ex quo omne corpus coagmentatum, et compactum, per omnem commissuram, qua fit subministratio, secundum efficaciam pro portione cuiusque partis, incrementum accipit, ad instaurationem sui ipsius per dilectionem.

Idcirco dico, et obtestor per dominum, ne post hac conuersemini, ut reliquae gentes conuersantur, iuxta uanitatem mentis earum, obtenebrati sensu, abalienati a uita Dei, propter ignorantiam quae in eis est, et caecitatem cordis eorum. Qui postquam ad indolentiam peruenerunt, tradiderunt semetipsos lasciuiae, ut quamlibet immunditiam patrarent, simul addicti auaritia.

Vos autem non sic didicistis Christum. Si quidem audiistis eum, et docti estis, quemadmodum ueritas Iesu habet, quod oporteat uos deponere iuxta priorem conuersationem

D. PAVLI AD EPHESIOS

[p.8.]

nem ueterem hominem, qui corrumpitur iuxta desideria erroris, renouari autem per spiritum mentis uestrae, et induere nouum hominem, qui conditus sit secundum Deum, ut iustitia et solida sanctitate polleat.

[p.9.]

[p.10.]

[p.11.]

[p.12.]

[p.13.]

Pionde ablegalites melldacium, loquimini ueritatem, quisque proximo suo, eo quod inuicem membra sumus.

415 iaicanmunopeccetb, Sol, durattena uestra, non occidat, neque detis locum Diabolo. emuiruauenue, Minoidetar, miagiadero labore manibus, utili honestaeque arti incumbens, ut possit impartire ei, qui opus habuerit.

Nullus sermo ipurrareacreucihoprouat, sed si quis frugi sit, et idoneus quo utiliter alii instaurentur, ut frugem audientibus adferat, et ne contristetis spiritum sanctum dei, quo, ut redemptionem olim consequamini obsignati estis.

420 Omnis amarulentia, et commotio, ira, et tumultuans uociferatio, et maledicentia reiiciatur a uobis, cum omni malitia.

Sitis autem inuicem benigni, propenso affectu, gratificantes inuicem uobis, quemadmodum et DEVS uobis gratificatus

EPISTOLA.

est, per CHRISTVM.

CAPVT V.

Estote igitur imitatores D E I, ut dilecti filii, et conuersamini secundum dilectionem, quemadmodum et CHRISTVS dilexit nos, tradiditquesemetipsum pro nobis hostiam et sacrificium Deo, cuius ille nidore plurimum quoquefuit oblectatus. [p.u] [p.1.] [p.2.]

Scortatio uero et omnis immunditia, aut auaritia, nihil loci apud uos habeat, sicut decet sanctos, sed neque turpitudine, et stultiloquium, aut facetiae, quae omnia non decent, sed magis gratiarum actio. [p.3.] [p.4.] [p.5.]

430 Hoc siquidem agnoscitis quod omnis scortator, aut immundus, aut auarus, qui est idolorum cultor, non habet haereditatem in regno Christi et Dei. Nemo uobis imponat inanibus sermonibus, propter haec enim quae dixi, uenit ultio Dei in incredulos.

Ne igitur participetis cum illis. Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux, postquam Domino consecrati estis, ut filii luce praediti igitur conuersamini.

435 Fructus enim spiritus, situs est in omni

D. PAVLI AD EPHESIOS

bonitate, et iustitia et ueritate, cum exploratis quid Domino beneplaceat. [p.6.] [p.7.]

Et ne communicetis infrugiferis tenebrarum operibus, magis uero illa arguite. Quae namque in abscondito ab illis fiunt, foedum est dicere. Omnia uero quae arguuntur, ceu alumine manifestantur. Quicquid enim manifestatur, iam luminis aliquid habet. [p.8.] [p.9.]

440 Quapropter ait: Expergiscere qui dormis, et surge a mortuis, et illuminabite te Christus.

Videte igitur quomodo circumspecte conuersemini, non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes occasionem, quod dies mali sint. Proinde ne sitis imprudentes, sed intelli gentes quae sit uoluntas Domini.

445 Et ne inebriemini uino, quod uitam reddit. intemperantiorem, sed implemini spiritu, loquentes uobis inuicem, Psalmis et hymnis, atque spiritualibus cantilenis, canentes et

psallentes, in corde uestro Domino, gratias agentes pro omnibus, per Dominum nostrum Iesum Christum, Deo et patri.

Subditi uicissim alius alii estote in timore Dei-Vxores propriis uiris subiectae sint, ut do mino, quod uir caput sit mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae, et idem saluator sui
450

EPISTOLA.

corporis. Vt ergo Ecclesia subdita Christo est, ita uxores propriis uiris in omnibus.

Viri diligite uxores uestras, quemadmodum Christus dilexit Ecclesiam, et tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, purgatam lauacro aquae per uerbum, ut exhibeat sibi ipsi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut quid huiusmodi sed ut sancta sit, et inculpata. Sic debent diligere uiri uxores suas, ut sua
455 ipsorum corpora. Diligens uxorem suam, se ipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fouet eam, sicut Dominus Ecclesiam.

Quoniam membra sumus corporis eius, ex carne eius et ossibus eius, pro quo relinquet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, eruntque duo, ut uiuant unum hominem. Hoc arcanum magnum est, ego autem dico quoad CHRISTVM, et Ecclesiam.
460 Veruntamen et uos singillatim, suam quisque uxorem diligat perinde atque seipsum, et uxor uoluit reuereatur maritum. VI.

Filii morigeri estote parentibus uestris, ut

D. PAVLI AD EPHESIOS

dignum Domino est. Hoc enim iustum est. Honora patrem tuum, et matrem, quod primum quidem praeceptum est, habens promissionem, hanc nimirum, ut bene tibi sit, sisque longaeuus in terra.
465

Patres, ne prouocetis ad iram, filios uestros, sed educate eos, institutione et correptione Domini.

Seruo auscultate dominis carnalibus, cum timore et tremore, in simplicitate cordis uestri, tanquam CHRISTO, non ad oculum seruientes, uelut qui placere hominibus student, sed ut serui CHRISTI, perficientes uoluntatem DEI ex animo et beneuole, seruientes uidelicet DOMINO et non hominibus, scientes quod unusquisque, quod fecerit boni, id referet a Domino repperit, siue seruus sit, siue liber.
470

Et domini eadem facite erga illos, remittentes minas, scientes, quod et uester dominus est in caelis, et personarum respectus apud eum nullus.
475

Quod reliquum est, fratres mei, corroboremur, per Dominum, et robur fortitudinis eius, induimini totam armaturam DEI, ut possitis stare aduersus insidias Diaboli. Etenim non est nobis lucta aduersus sanguinem et carnem, sed aduersus principatus, et pote

EPISTOLA.

tes, aduersus Dominos mundi, tenebrarum saeculi huius, aduersus spirituales uersutias, quae sunt in caelestibus
480

[p.2]
[p.10.]
[p.11.]
[p.]
[p.]
[p.]
[p.]
[p.]
[p.10.]
[p.]
[p.]
[p.]

Quapropter anumste Iotain affssaturani Dei, ut possitis resistere in die malo, et omnibus peractis stare. State igitur circumcinctis lumbis uestris, ueritate, et induti thoracem iustitiae, et calceati pedes, promptitudinean nunciandi Euangelii pacis. Super omnia assumentes scutumfidei, quo possitis cuncta iacula mali illius ignita extinguere, et galeam salutis accipite, et gladium spiritus, quod est uerbum Dei.

Omni oratione et deprecatione, orantes in omni tempore, et spiritu, in idipsum uigilantes, cum omni instantia et deprecatione pro sanctis omnibus, et pro me, ut detur mihi sermo, dum os meum aperiendum est, cum omni fidutia, ad notum faciendum arcanum Euangelii, cuius legatione fungor, constrictus catena, ut confidenter illud annunciem, sicut oportet me loqui.

Vt uero sciatis et uos, quomodo res meae habeant, quid agam, omnia uobis nota faciet Tychicus dilectus frater, et fidus in negotio DOMINI minister, quem in hoc ad uos misi, ut cognosceretis de

D. PAVLI AD EPHESIOS

[p.9.]

rebus nostris, et consolaretur, corda uestra. Pax sit fratribus, et dilectio cum fide a Deo patre et Domino nostro Iesu Christo. Beneuolentia Dei, cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Iesum Christum cum integritate. Amen Missa fuit Roma per Tychicum. Finis Epistolae D. Pauli ad Ephesios.

M. BV CERI COMMENTARIVS

[p.17]

Paulus.

De ratione nomimis nullis disserere non est consilium, tum quod certi hic nihil queat referri, tum quod quicquid afferatur, haud magnum ad pietatem momentum attulerit. In Actis 13. scribit Lucas: Saulus uero qui et Paulus plenus spiritu sancto etc. Vnde coniscio binominem fuisse, Iudaeis tamen fere Saulum appellatum, nomine scilicet illis familiari, Gentibus autem Paulum, quod nomen ob imperium Romanorum apud illas frequens esse coepe rat. Quod igitur sibi nato ciui Romano forsitan inditum fuerat, scribens gentibus, libenter epistolis suis praefixit, ut ethnicis hactenus ethnicus fieret et ad Christum eos pel liceret-Quo exemplo docemur, ut mediis rebus in gratiam ho minum, si quid inde commodi ad illos queat redire, libenter utamur, quandoquidem uere Christiani sit, studere ut pla ceat ad bonum omnibus Rom.14.Proinde quouis alio quam quo Paulus actus fuit, spiritu aguntur, qui superstitione adeo non religiose a bonis Del creaturis plerisque, eo quod illis mali abutantur, abhorrent, non sustinentes uel aliquantisper hominibus, e quibus forte Christo aliquos usu illarum lucrifacerent, gratificari. לואש, id est, Schaul indubie, cum circumcideretur fuerat Apostolus hic appellatus, hactenus tamen ethnicus ethnicus fieri uoluit, ut Romanum: nomen Ebraeo in omnibus epistolis suis prae ferret. Cum hodic uitio, et quidem non leuiculo, uertant cum Anabaptistis, et doctores, suo iudicio, egregii nomine Pauli

IN I. EPIST. AD TIMOTH.

515

quidam, quod cognomina sua aliqui fratrum, dum latine scri bunt, uel in latinam linguam aut graecam uertunt, uel ad modum barum inflectunt. Adeo non minus rara quam eximia res est, recto de rebus istis externis iudicio esse praeditum.

Ex uoluntate Dei legatus Iesu Christi.

520 Eplithetis semper Paulus ad institutum suum facientibus uti solet, describere Ephesiis sinceriores rationem Christianismi hac Epistola uoluit, et salutem per Dominum nostrum Iesum Christum partam pectoribus eorum penitus inserere, se igitur legatum Iesu Christi laudat, uo lens significare se non aliud quam salutis illorum negotium, ex mandato Seruatoris et uoluntate patris apud eos hac Epistola acturum. Atque ita uel breui hoc titulo Ephesiorum animos beneuolos et attentos sibi reddidit. Quis enim non ex animo
525 uelit et studiose quidem audire legatum Iesu Christi, id est, Seruatoris et uncti regis, qui suos spiritu sancto donatos, iustos et beatos reddit, eoque non nisi salutaria mandat? Ad idem facit, quod se ex decreto patris Dei hac salutis legatione fungi testatur.

Docemur uero hic primum, ut his praecipue nominibus nos fratribus commendemus, quae proxime fecerint ad promouendam apud illos, ut gloriam Dei, ita et ipsorum salutem,
530 hoc est, quibus illis simus usui, non quibus admirationi, multo minus quibus terrori. Deinde, ut dignationem erga nos Dei ingenue prae nobis feramus. In Epithetis Paulus utatur.

M. BVCI COMMENTARIVS

comparabilis siquidem dignitas erat esse legatum IESV Christi, idque ex uoluntate
535 Dei, eam tamen Paulus quamliet modestus, nequaquam dissimulauit, sed in gloriam dei et fratrum salutem, ingenue professus est. Certa sunt deinde Dei, eoque ut uere adesse sentiuntur, ita debent indissimulanter, sed in gloriam donatoris ac fratrum salutem, proferri atque suo modo ostentari. Postremo monemur, neminem posse legatum Christi esse gloriaeque eius preconem, nisi ex uoluntate missionis Dei. Quomodo enim
540 praedicabunt nisi mittantur? scribit Apostolus Romanis: Legatum nanque Christi is agit, qui annunciat ipsum unicum esse saluatorem, idque agit quemcumque a spiritu dei extrusus fuerit, ut quam plurimos huic caelesti regi adducat. Huiusmodi autem
545 Nemo ergo legatum Iesu Christi agat, hoc est, Euan gelion sinceriter annuntiabit, nisi ad hoc opus, ex uoluntate Dei extrusus:

Tantum abest ab eo, ut tanquam non missus, non sit audiendus, qui Christi doctrinam pure quidem tradiderit, non autem simul uita expresserit. Vt cumque uita habet, quicumque recte Christum praedicat, is id ex sese cogitare non potuit, eoque a deo ad hoc missus
550 est, ac uae ei, quae praedicat contempserit, multum enim interest, inter ultrocurrentes, qui sua aut aliorum figmenta praedicant, et qui ipsissimam Christi ueritatem, quam nemo docebit nisi impulsus missusque diuinitus. Christi Apostolus.

IN I. EPIST. AD TIMOTH.

Impelliautem mittique ad praedicandum hanc, possunt etiam qui non per omnia illi
555 uita respondent, neque pure gloriam Dei, et nihil sui quaerunt. Christum enim, licet

ex mala occasione praedicabant, et humana commenta nequaquam, quorum Paulus Philpp. 2. meminit, id tamen serio Apostolus gaudebat, nequaquam gauisurus si humana commenta praedicassent, quia alienorum uocem oves audire nequaquam sustinent, tam abest ut ad illam gaude reut. Hypocritae quoque illi, quibus Dominus Matth.7. testimonium perhibet, quod in nomine suo prophetarunt, utique id ex spiritu eius atque uoluntate patris fecerunt. Humanum nanque ingenium nihil tale uel conminisci potest. Missi igitur diuinitus et hi fuerunt, et Christum ipsum contempsit, quicumque illorum contempsit prophetiam. Vere igitur et si plane impii ad praedicandum missi fuerant, audiendi timentibus Deum erant, utcunque uita illorum cum doctrina pugnaret.

Orandus igitur deus ut in messem suam extrudat, qui non tam uerbis quam uita doceant, et danda opera est, ut tales ad docendi munus deligantur. At nequaquam contemnenda interim est, et eorum praedicatio, qui uita sunt insinceriore, de Christo tamen uera testantur. Missio ita que ad praedicandum Christum, nihil sane aliud fuerit, quam uoluntas praedicandi, quam nobis ille salutem parauit, con iunctam habens huius facultatem, quam utramque solus Deus suppeditat, de qua in Matthaeum dixi plura. Sanctis qui sunt Ephesi. currentes et qui missi Quid mis sio.

M. BV CERI COMMENTARIVS.

Sanctum scriptura uocat, quod est Deo consecratum, eoque augustius iam et diuinae quodammodo reuerentiae particeps. Sic populus Israel, praecipue sacerdotes, templum et instrumentum eius, sanctitatis nomine passim in scripturis celebrantur. Iam qui Christo uera fide nomen dederunt, filii dei sunt, ac ita gloriae dei consecrati atque de diti, ut ad cam sint penitus demum reformandi, futuri con formes imagini filii Dei, plane iusti et beati. Vel soli igitur hi sunt, qui sanctitatis nomine uere insigniuntur, quip pe cum nihil possit uel cogitari augustius et diuinius, quam esse filium Dei et cohaeredem Christi, cuius potestas fit omnibus qui in nomine Christi credunt Ioan. 1. Vnde hic mox Paul. subiicit καὶ πᾶσι ἐν χριστῷ, quod reddidi, nempe fidem habentibus etc. Nam omnino haec interpre tatio est eius, quod praemisit. Sanctis, eo quod sancti, id est, Deo dediti, eoque uere augusti et diuini, non sint nisi qui per fidem in sortem siliorum Dei ad sciti sunt.

Hoc autem ωι σοῖσέμ χριστῷ, uerti, fidem habentibus Christo. Nam quod scriptura suo idiotismo dicit credere in aliquo uel aliquem, nos dicimus credere alicui, fidemque habere. In 2. namque Mosch. cap. 14. legimus, et uidit Israel manum Domini magnam, quam contra Aegyptios exercuit, et timuit populus dominum, et crediderunt in dominum, et in Moscheh seruum eius, quid hoc crediderunt et in Moscheh seruum eius fuit aliud, quam uerbis Moscheh habu erunt fidem? Item in eodem libro cap. 19. dixit dominus ad Moscheh: Ecce egouenio ad te in caligine nubis, quo . Fideles in Christo. Credere in domino.

IN I. EPIST. AD TIMOTH.

du diat populus uerba medadte, et etiam in te credant perpetuo. Hoc sane, et etiam credant in te, perinde fait, atque si dixisset, ut tibi credant et uerbis tuis, agnoscentes te ex mandato meoloqui, fidem habeant. Sic ergo et credere in Christo, perinde est atque

credere Christo, uerbisque eius fidem habere

Hoc uero ex se mox gignit fiduciam in eum, efficitque ut ipsum suspiciamus et adoremus seruatorem. Nam de re, suscitandumque a se in die nouissimo. Haec qui uera
600 agnoscit, quod nemo nisi a spiritu sancto persuasus poterit, quomodo non illico omnem fiduciam suam in illo collocet, atque felicitatis suae autorem illum colat? Paulo itaque fides proprie persuasio est, qua mens de uerbis D O M I N I nihil addubitat, persuasa scilicet a spiritu sancto Hinc liquet, Vallam illum inimitabilem uirum, non linguarum tan tum, sed et scripturarum D E I proprietatem in hoc recte considerasse, qui, quam
605 graeci ταμπσίμ uocant, latinis censuit, persuasionem probe dici.

Certe nihil aliud fuit laudata illa Abrahae fides, ob quam et iustus Deo habitus, et credentis populi pater fuit constitutus. Deus siquidem illi promiserat filium, et posteritatem ptura suo idiotismo habet: Et credidit in Domino, Hebraei יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, quod, quid fuit aliud, quam pro mittenti sobolem Deo, habuit fidem, persuasus utique a spiritu dei? Non aliter se habet et fides, qua iustos uiuere ex fide. Fides Abrabae.

610 M. BV CERI COMMENTARIVS

Habalcuk cecinit. Nam promissionem de liberatione populi illic Vates praemisit, testatus perturbato et afflicto animo fore, qui ei fidem habere non sustinerent. Contra autem iustum, fide sua uicturum, id est, bene habiturum. Persuasi enim a spiritu
615 sancto electi, liberationem a malis omnibus per Christum certo futuram, ut hinc bene de uoluntate Dei fidunt, ita et spe uiuunt, omnia boni consu lentes, utcunque ex praesenti calamitate uideantur morti addicti.

Proinde quam Apostolus ταμπσίμ, et uulgo fidem latine dicunt, si germanam uocis huius, ut ea Paulus usus est, significantiam recipimus, persuasionem Euangelii per spiritum sanctum electis et uocatis factam, per eam intelligemus. Ea nonnunquam
620 quidem pro fidutia in bonitatem D E I accipitur, sed per Metalepsim. Ex persuasionem enim de promissis Domini, fidutia in bonitatem eius gignitur.

Quod si noui illi hostes fidei, uirtutis, quae omnis picta tis et salutis unicum fundamentum est, quidam Anabaptistarum cognouissent, non ita contra nos fremerent, qđ
625 fidei in iustificatione primas tribuimus, et agnoscerent friuolum esse, quod contra nos afferunt. Neminem ei posse fidere, quem non antea amauerit. Eoque amoris DEI non fidei, primas tribuendas. Et enim ut nemo fidutiam suam in illo fixam habebit, quem non dilexerit, ita neminem quisquam diligit de cuius uirtute ex fide uiuit. Quid fi des. Cauillum Anabaptistarum.

IN I. EPIST. AD TIMOTH.

630 et bonitate, non fuerit antea persuasus. Quis namque amet eum, quem bonus an malus sit, ignorat? Vnde autem deum bonum et nobis bonum, ut amare eum, confidereque in eum possimus, cognoscemus? Certe quae DEI sunt, et de deo scriptura praedicat, homo secundum animam uiuens, non percipit.

635 Ergo ad flatu spiritus sancti hic opus est, qui Euangelion cordibus electorum persuadeat, hoc demum pacto uo cantur, et a patre ad filium pertrahuntur, quotquot ad uitam praeordinati sunt. Atque hic auditus ille est, unde fides prouenit Rom. 10. Ad

quem et si ministret Euange lii externus praeco, attamen quia plantans et rigans nihil
sunt, inefficax erit omnis praedicatio, donec cordi Euam gelion praedicauerit et per-
640 suaserit spiritus sanctus. Apud quem uero ea persuasio obtinuerit, is etiam si ex parte
quam bonus sit Deus cognoscat, fieri tamen non potest, quin illum et amet et reueretur,
ac optima quaeque de ipso sibi polliceatur, fidem scilicet habens Euangelio, quod sic
illum praedicat, quae et certo consequetur, cum spes in deum non pudefaciat. Itaque
post electionem sanctorum, proximum est, ut DEVS suorum se cordibus per uerbum,
645 quod tamen suo spiritu illis persuadeat, insinuet, ex hac mox persuasione certamque
fide, quam uerbis eius iam habent, consequitur fiducia eius et amor, propensaque ad
gratificandum ipsi in omnibus uoluntas.